

TERCER CONGRÉS
CATALANISTA
2008-2009

ÀMBIT DE POLÍTICA

PROCÉS D'INDEPENDÈNCIA

4.1 Costos de l'estatalitat, espanyola i catalana

LA NECESSITAT ECONÒMICA D'UNA "EQUIPARACIÓ A L'ALÇA"

Autor: Joan Costa i Font

Professor d'Economia Política a la London School of Economics & Political Science (LSE)

Full de ruta

Aquesta comunicació pel Congrés Catalanista conté una valoració amb alguns arguments del camí fet i del que encara resta per fer per tal de dotar Catalunya d'un marc institucional propi. S'estructura en quatre seccions molt breus i està intencionadament pensada des d'un enfocament econòmic i economicista. En una primera secció es resumeix la idea principal : la necessitat de repensar el caràcter estatal de Catalunya com a conseqüència del procés d'integració a Europa. Després, en una segona secció, es planteja la necessitat en els propers anys d'una equiparació a l'alça a les competències dels estats europeus de dimensió similar. En la tercera secció, s'anuncien alguns entrebancs econòmics de l'anomenada equiparació a l'alça de Catalunya, i finalment es conclou amb alguns suggeriments al voltant del procés a seguir.

Integració i desintegració a Europa

En les darreres tres dècades hem viscut un seguit de fenòmens clarament interdependents, tots ells resposta als reajustaments necessaris per fer front al fenomen globalitzador. Tres d'aquests els resumim a continuació:

En primer lloc, i potser el principal fenomen, és a) la *consolidació del projecte europeu cap a la creació d'una realitat política* més enllà d'un projecte de

cooperació interestatal. La Unió Europea es va assemblant cada dia més a allò que els politòlegs moderns qualifiquen *d'imperi* (veure els treballs de Josep Colomer), equiparable als Estats Units d'Amèrica (EUA) o Rússia. La principal diferència està en què Europa avui encara es troba en procés de formació i redefinició de fronteres exteriors i, com provaré d'explicar en aquesta comunicació, de la mateixa manera que en altres processos de formació d'imperis, també es produirà una redefinició de les fronteres interiors.

En segon lloc, i en part com a resultat de les condicions per a formar part del “club europeu”, b) *els estats ‘autoritaris’ europeus, entre ells Espanya, han hagut d’adoptar les regles de la democràcia parlamentària i racionalitzar l’administració pública*. Aquesta democratització ha donat embranzida a les identitats més reprimides com la catalana, i inevitablement, ha deixat patent el caràcter d'Espanya com a *estat nació frustrat*¹. Alhora, la racionalització de l'estat espanyol ha hagut de fer front als costos del conflicte propi de la seva sobredimensió, especialment quan institucionalment segueix essent un estat unitari amb una dimensió d'unes quatre vegades la seva dimensió òptima (veure els treballs d'Alesina i coautors).

Finalment, arran de c) la democràcia i les deficiències estructurals de l'estat espanyol, ha recuperat força l'acció col·lectiva en forma de “catalanisme”, “nacionalisme” o “independentisme”, que canalitza demandes polítiques dirigides a l'equiparació de Catalunya a *realitats estatals* de similar dimensió (e.x., Dinamarca o Irlanda). Val a dir que, com a resultat d'aquesta acció col·lectiva, en els darrers aquests trenta anys s'han explorat “solucions imaginatives” *dins els paràmetres d'una descentralització política (amb molt poc de descentralització fiscal) que malgrat tot han estat un fracàs* - potser amb l'excepció d'alguns petits èxits en política social i cultural. Però, fins i tot en les àrees on Catalunya ha gaudit de competències – com ara la sanitat o la llengua, i on s'ha evidenciat l'eficiència de la descentralització, les competències s'han exercit lluitant tant judicial com extrajudicialment amb l'estat espanyol perquè es respectessin². Així doncs, podem concloure que l'acció col·lectiva exercida fins ara no ha demostrat ser eficaç per solucionar els problemes de fons.

¹ Així és com la literatura defineix als estats com l'espanyol que han fracassat en crear una entitat política homogènia.

² Durant els anys vuitanta, les lleis de coordinació sanitària pretenien recentralitzar la sanitat. La manca de caràcter de llengua estatal fa que el català no sigui avui llengua europea, subjecte al

Equiparació a l'alça dins Europa?

La diversitat de “l'Europa dels 27 (i els que vinguin)” no permet cap altra forma institucional que una estructura *federal*. Això vol dir que les responsabilitats polítiques i fiscals que demanin una dimensió, o que presentin externalitats a tota la Unió Europea (UE), progressivament restaran en mans de la Unió Europea. De manera anàloga, aquelles àrees on hi hagi heterogeneïtat de preferències, i tinguin pocs efectes en altres estats membres, restaran en l'àmbit local. El problema greu es troba amb aquelles responsabilitats que estan en mans dels estats de dimensió similar a Catalunya, però que en canvi, manquen a Catalunya, precisament perquè històricament no ha optat per ser una realitat estatal (com ara, competències fiscals sobre els impostos de persones físiques i jurídiques sobre les que avui Catalunya no té el control, o competències sobre justícia, regulació d'infraestructures i indústries estratègiques que tots sabem que són importants per atraure empreses internacionals). Atesa la manxa d'estat, Catalunya resta òrfena de les competències que a Europa tenen estats de condicions similars.

Malgrat tot, hi ha gent a Catalunya, que diu creure que el camí és seguir essent una regió. Aquesta és l'opció de **l'equiparació a la baixa**.

Davant l'equiparació a la baixa, l'opció alternativa majoritària és la de **l'equiparació a l'alça** amb altres estats europeus de similar dimensió. Aquesta segona opció seria la reacció racional a la creixent insatisfacció vers el difícil encaix dins l'estatalitat espanyola, cada cop més evident en un escenari de crisi com el d'avui, on Catalunya i l'estat espanyol s'enfronten a un panorama asimètric, que demana polítiques diferents a Catalunya i a Espanya. El problema doncs és el de l'anomenada trampa de la decisió conjunta (joint decision trap) en competències comunes que imposa ajustar-se a polítiques que, si Catalunya fos un estat, mai hauria pres. Així doncs, l'estaus quo és molt pitjor al que podria tenir Catalunya de ser capaç de prendre decisions independents de les de l'estat espanyol.

Alguns entrebancs en el procés d'equiparació a l'alça

secessionisme lingüístic i cultural valencià, i atacada per grups de jacobins organitzats sota el paraigües de plataformes d'intel·lectuals.

Ara bé, l'equiparació a l'alça comporta un procés, ja sigui unilateralment o per mitjà d'un referèndum, o per ambdós mecanismes - sota el precedent de Montenegro-, que esta ple de problemes a superar. Principalment, cal superar les inèrcies d'una relació de tres segles de dominació de l'estat espanyol a Catalunya. I entre aquestes inèrcies en destaco tres: les psicològiques, les polítiques i les estructurals.

En primer lloc, les **inèrcies psicològiques**, ben conegudes arran dels estudis d'economia de la conducta, es deuen a què els individus estem sotmesos a *baixos cognitiuus* que ens fan preferir *l'estatu quo davant de canvis*. *Som aversos als riscos que s'han d'assumir perquè els canvis siguin possibles i tenim por, cosa que ens fa exagerar la percepció de les pèrdues* malgrat poder obtenir guanys superiors, o ens fa percebre riscos inexistents (per ex., guerres civils). Aquest darrer element – la por i la repressió interna dels catalans a un canvi institucional, explica perquè bona part de la població prioritzen l'estabilitat davant de processos on tan sols es perceben els seus costos³. **Com a resultat, l'estat espanyol no percep un eventual exercici de l'autodeterminació a Catalunya com un risc seriós.**

En segons lloc, l'equiparació a l'alça haurà de fer front a **inèrcies polítiques per superar la fallida social** en la que ens trobem (exemplificada en la *manca d'unitat en la defensa dels nostres interessos col·lectius*), així com la **fallida política** en escollir les elits que ens representen. La primera resta ben evidenciada amb les lluites internes entre famílies dins i fora de les institucions catalans que impossibiliten la creació de coalicions – curiosament ben al contrari que a casa del PP i el PSOE al País Basc i Navarra-. Respecte a la segona, em refereixo a la manca de *meritocràcia i transparència en els mecanismes d'elecció de les elits catalanes*, els quals afavoreixen que gent tant o més mediocre que la mitjana de la població facin política o dirigeixen institucions de prestigi. **El resultat de tot plegat és l'error en les decisions o la captura per part dels partidaris de l'equiparació a la baixa o l'estatus quo.**

Finalment, val la pena destacar les **inèrcies estructurals** difícils de canviar, especialment pel que fa a l'espanyolització d'alguns dirigents econòmics i socials,

³ Un risc important serà el futur de les pensions, amb el que de ben segur en un procés d'equiparació es jugarà a crear por com va ser el cas del Quebec. La seguretat social que segueix centralitzada a l'estat espanyol, i ben aviat restarà en dèficit.

subjectes a conductes heretades del franquisme. Així doncs, per que es produeixi un canvi, **cal que la solidaritat dels unionistes catalans i espanyols es trenqui**. En altres paraules, cal que es desfaci la coalició PSC -PSOE, o que el PSC deixi de ser, la força més votada a les eleccions als congrés. Només llavors l'ajustament a l'alça serà ben immediat. Mentrestant, les inèrcies estructurals seguiran paralitzant les apostes serioses de reforma institucional.

Alguns suggeriments

Tot plegat ens porta a la situació paradoxal que fa de Catalunya una de les estranyes anomalies històriques - que tot i exòtiques – que existeixen a Europa. Tan és així que si un observador independent agrupés poblacions per criteris d'homogeneïtat cultural i econòmica, de ben segur trobaria que Catalunya és tan diferent d'Espanya com Dinamarca de Suècia . **Si avui Catalunya no és com Dinamarca, no és per manca de condicions objectives, sinó perquè ha seguit un procés històric diferent i els lligams entre unionistes són encara molt importants malgrat ser cada dia més similar a una regió d'Espanya**. Ara bé, Europa com a projecte de racionalització i de superació de conflictes, necessàriament demana una equiparació a l'alça de Catalunya, que tal com miro de convèncer-vos aquí, és plenament consistent amb aquest projecte.

Ara bé, per tal que el procés d'equiparació sigui majoritari, el procés haurà de ser poc costós, cosa que vol dir fer servir mecanismes de comunicació social amb els que se superi la “por al canvi”, a través dels quals la població internalitzi el conflicte i amb els que es vegi una sortida en la que tots guanyin . **Catalunya haurà de mostrar una vegada més unitat, així com lideratge de gent, capaç de generar unitat**. Els liberals i socialistes catalans hauran d'adonar-se que el projecte d'Espanya és avui en dia *depassé*. Alhora, els nacionalistes i independentistes hauran de poder crear ponts de comunicació i contacte. El procés ha de ser **ràpid i transparent**.. Caldrà *no donar massa temps per a la reacció a la burocràcia estatal*. L'exemple de l'aprovació de l'estatut demostra que es va trigar massa en aprovar un text en un procés que ja fa cinc anys que dura⁴.

⁴ Per exemple, caldria una declaració unilateral seguida d'una convocatòria de referèndum en un molt curt termini de temps..

Finalment, cal que entre tots fem un esforç per racionalitzar el conflicte i presentar-lo a Europa amb arguments contundents que en el cas català són:

a) el *fracàs rotund dels intents de federalització de l'estat espanyol*, que daten des de la primera república fins avui,

b) *la impossibilitat de l'estat espanyol de reconèixer la seva plurinacionalitat* i,

c) la constatació que l'equiparació a l'alça *en cap cas seria un fre al procés de construcció d'Europa*. Ben al contrari, servirà per accelerar-lo, debilitant el poder d'un dels estats sobredimensionats de la UE.

L'equiparació de Catalunya a Dinamarca és senzillament un canvi institucional més dins el procés d'integració europea, ben al contrari del que molts pensen, ens aproximarà i evitarà el conflicte permanent amb Espanya.

=====

Barcelona, 14 de maig de 2009